

DE VLINDERCOLLECTIE „MAJOOR RIJK"

door
A. W. P. MAASSEN *

Majoor Rijk overleed op 29 april 1950 in zijn woonplaats Meerssen. Hij was bestuurslid van het Natuurhistorisch Genootschap geweest. Tot aan zijn dood zat hij de vergaderingen van de entomologen uit het Genootschap voor. In de twintiger jaren verzorgde hij de boekerij. Enkele keren per jaar kwam hij de vlindercollecties van het museum inspecteren en verzorgen. Op de jaarvergadering te Echt in 1947 werd hij tot lid van verdienste benoemd, een onderscheiding die door het Genootschap nu niet bepaald vaak verleend wordt! Ofschoon hij nooit lid van de Ned. Entomologische Vereniging is geweest, verscheen er in de Entomologische Berichten na zijn overlijden een „In Memoriam", waarin met veel waardering over zijn verdiensten voor de lepidopterologie geschreven werd (L e m p k e, 1950).

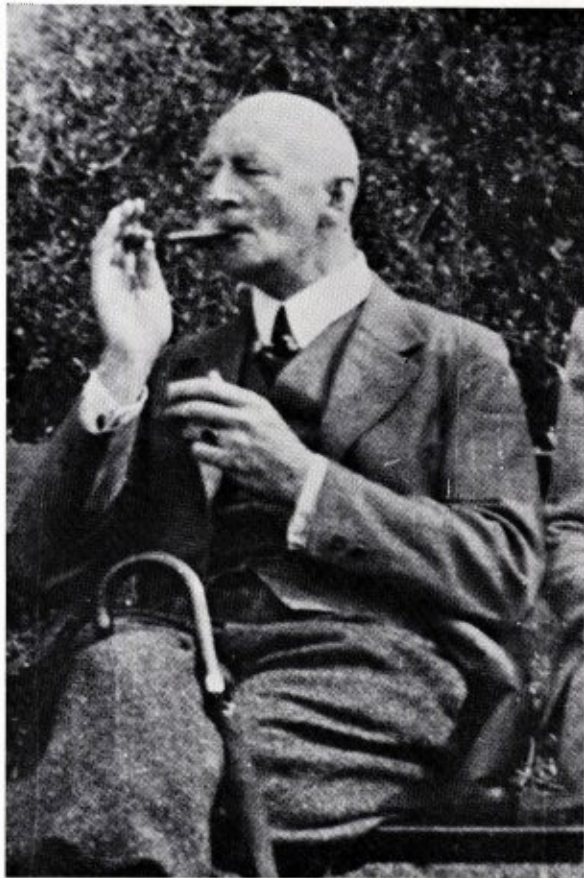
Op de maandvergadering van 3 mei 1950 las de voorzitter een brief voor van Mevrouw E. G. W. E. Rijk-Pauw, waarin zij de vlindercollectie van haar overleden man aanbiedt om als „Verzameling Rijk" geplaatst te worden in het Natuurhist. Museum te Maastricht. De voorzitter aanvaardt de schenking met grote erkentelijkheid en dankbaarheid. Hij noemt de verzameling een unicum in ons land voor wat de Zuidlimburgse vlinders betreft, gedurende meer dan 20 jaar hoofdzakelijk rondom Maastricht bijeen gebracht.

Tijdens de maandvergadering van 4 oktober 1950 wordt de geëxposeerde collectie, die enkele dagen tevoren in het museum gearriveerd was, door de aanwezigen geruime tijd bewonderd. Een foto van de uitgestalde verzameling is gepubliceerd in het Maandblad (39e jaarg., no. 10, blz. 99).

Met toestemming van Mevr. Rijk-Pauw is de verzameling overgezet in de nieuwe standaard-dozen van het museum, welke in stalen ladekasten zijn opgeborgen. De oorspronkelijke opberging maakte de collectie-Rijk moeilijk toegankelijk en leverde gevaar voor breuk op.

Momenteel bestaat de verzameling uit 55 la-

den van 30 x 40 cm, waarin welgeteld 4332 exemplaren zijn ondergebracht. Ze bevat 754 soorten, waarvan er 672 door Nederlandse exemplaren vertegenwoordigd zijn. In zijn woonplaats Meerssen ving de Majoor 408 soorten.

Lepidopterologen maken nog maar weinig kans nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna te ontdekken. Rijk heeft zes maal het geluk gehad een f.n.sp. voor ons land te vangen:

Notodonta tritophus Esper. Meerssen, één exemplaar, 15-VIII-1936. Deze vlinder behoort nog steeds tot de zeldzaamheden voor onze fauna en komt slechts voor in het Zuidlimburgse bosgebied.

Plusia chryson Esper. Maastricht, één exemplaar, 1-VIII-1930, in de schemering vliegende op Phlox gevangen. Deze *Plusia* behoort tot de groep van zeldzame trekkers. Na deze eerste vangst is

* Tekeningen van Jan van Eijk.

1. *Eupithecia venosata* F. (2× vergroot).

chryson nog zeven maal in ons land aangetroffen. *Heliothis peltigera* Schiff. Heugem, één exemplaar, 8-IX-1928. Deze migrant is in practisch alle provincies gevangen, maar toch lang niet elk jaar. Er zullen ongeveer een veertig stuks in Nederland zijn buitgemaakt.

Minoa murinata Scopoli, Bunde, één exemplaar, juni 1927. Een uiterst zeldzaam spannertje. Op 29-VIII-1963 werd te Bergeijk het tweede exemplaar voor ons land gevangen! (Zie van Wisselingh, 1964).

Perizoma blandiata Schiff. Meerssen, één exemplaar, 21-VIII-1934. Weer een zeldzaam spannertje, dat alleen maar af en toe in Zuid-Limburg wordt gevangen.

Eupithecia venosata F. Bemelen, één exemplaar, 30-V-1931. Dit exemplaar is door Rijk afgestaan aan de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam. De rupsen leven op blaassilene, waaruit dit prachtige spannertje nogal eens gekweekt is.

Ook voor België ving de Majoor een f. n. sp. en wel *Asthena anseraria* Herrich-Schäffer, te Lanaken, ten westen van Maastricht, waar hij vaak en veel verzameld heeft.

Behalve bovenvermelde zeldzame soorten zitten er nog tal van „goede” dieren in de collectie-Rijk. Slechts de meest interessante zullen kort besproken worden.

Colias palaeno L. Twee exemplaren van Gulpen, juli 1925, verzameld door J. Prick; twee stuks door Rijk zelf gevangen in de Hautes-Fagnes (België). In juli 1925 had Prick te Gulpen 5 mannetjes en 3 wijfjes van *palaeno* gevangen, die hij echter had aangezien voor afwijkende *hyale*. Op de maandvergadering van 7 november 1928 vertoonde Rijk een exemplaar van *C. palaeno*, dat hij ontdekt had in de collectie van Maastricht, die het exemplaar van Prick gekregen had. Rijk introduceerde *palaeno* als nieuwe soort voor de Nederlandse fauna. Reeds in het volgende nummer van het Maandblad verscheen een artikel van Keuller, die het wel wat voorbarig vond om *Palaeno* zo snel tot lid van de Nederlandse fauna te promoveren. Hij be-

schouwde de vlinder meer als „een Waalsch toerist, dien men te Gulpen heeft opgepikt”. In het Maandblad van 31 januari 1929 komt het antwoord van de misschien toch wel iets gepikeerde Majoor „.....dat we dan niet van een Waalsch toerist, maar van een bezoek van de reisvereniging moeten spreken”. Prick had talrijke exemplaren waargenomen, waarvan acht stuks werden gevangen. *Colias palaeno* is nadien nooit meer in ons land waargenomen en is momenteel ook in de Hautes-Fagnes uiterst zeldzaam geworden. Zie Lempké, 1954.

Limnitis populi L. Al draagt deze vlinder dan een echte Nederlandse naam, Nijmeegse kapel, toch behoort hij tot de grootste zeldzaamheden van onze fauna. In de Catalogus van Lempké worden alle bekende vondsten opgesomd, 36 in totaal. Hij komt practisch alleen voor in het bosgebied van Zuid-Limburg. De collectie-Rijk bevat een mannetje, door hem gevangen te Gronsveld in 1925. Dit exemplaar werd door Rector Cremers als f.n.sp. vermeld in het Maandblad (Cremers, 1925), maar reeds in 1912 was *populi* te St. Pieter gevangen. Een tweede exemplaar, een wijfje, van Valkenburg, 1941, door Caselli gevangen tegen de ingang van de model-steenkoolmijn. Rijk heeft het toch wel opwindende avontuur een *L. populi* in het net te krijgen nog tweemaal beleefd. In Gulpen ving hij op 21-VI-1929 een mannetje, dat hij afstond aan de collectie van het museum te Maastricht. Een mannetje dat hij 27-VI-1932 te Gronsveld te pakken kreeg, werd afgestaan aan de collectie-Bentink (Natuurhist. Maandbl. 21e jaarg., no. 7, p. 86).

2. Nijmeegse Kapel *Limnitis populi* L.

3. *Melanargia galathea* L.

Volgens de Cat. L e m p k e is na 1941 deze schitterende vlinder in de Zuidlimburgse bossen niet meer gezien.

Melanargia galathea L. Van deze prachtige vlinder, die zich maar moeilijk in ons land kan handhaven, maar die van tijd tot tijd een korte bloeiperiode heeft, bevindt zich een prachtige serie in de verzameling. In juli 1964 vlogen verschillende exemplaren te Best, waarvan twee stuks verzameld werden (v a n A a r t s e n, 1966). Zouden vooral onze Zuidlimburgse leden eens extra willen uitkijken naar het dambordje?

Celerio livornica Esper. Meerssen, één exemplaar, 7-VII-1928, 's avonds door hem in zijn tuin op ridderspoor gevangen. Deze trekkende pijlstaart behoort tot onze zeldzaamheden. In totaal zijn er ongeveer 40 stuks binnen onze landsgrenzen gevangen.

Mesogona oxalina Hübner. Meerssen, één exemplaar, 16-IX-1934. Een zeer zeldzame en lokale soort, die alleen van Zuid- en Midden-Limburg bekend is, behoudens een meer dan een eeuw oude vangst uit Montferland. Een twaalfstal vondsten zijn bekend.

Cryphia algae F. Meerssen, één exemplaar, 3-VIII-1948. Dit kleine uiltje maakt af en toe een meestal korte bloeiperiode door en is daarna weer jaren lang uiterst zeldzaam. Zo een periode had *algae* van 1946 tot 1954, er werden in deze jaren in totaal 68 exemplaren buitgemaakt. Na 1954 is dit vlindertje niet meer gezien, ook niet in de ons omringende gebieden.

Mythimna vitellina Hübner. Meerssen, één exemplaar, 11-X-1935. Toen R i j k zijn *vitellina* ving waren er nog slechts twee exemplaren uit ons land bekend. Het is nog altijd een uil, die door elke verzamelaar met vreugde op het laken begroet zal worden.

Aan dit lijstje van zeldzaamheden zouden er nog diverse kunnen worden toegevoegd. Daarom enkel wat namen, om dit enigszins te illustreren: *Pontia daplidice* L., *Lysandra coridon* Poda, *Apatura iris* L., een prachtige serie van de nu zo zeldzame *Mamestra dysodea* Schiff., *Aporophyla lüneburgensis* Freyer, *Catocala electa* Borkh. e.a.

R i j k bracht van zijn vangsten en waarnemingen regelmatig verslag uit op de maandvergaderingen van het Natuurhistorisch Genootschap en op de bijeenkomsten van de entomologen. De verslagen van deze vergaderingen werden gepubliceerd in het Maandblad.

In de Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera van L e m p k e komt men de naam R i j k tientallen malen tegen.

Het Natuurhistorisch Museum prijst zich gelukkig, dat deze waardevolle verzameling aan zijn hoede is toevertrouwd.

Summary

The collection of Macrolepidoptera, collected by Major Rijk, belongs since 1950 to the Natuurhistorisch Museum at Maastricht. Some notes on the most interesting species in this collection are mentioned.

Literatuur

- A a r t s e n, B. v a n, 1966, Lepidoptera-vangsten in 1964 — Ent. Berichten 26 : 155-156.
C r e m e r s, J., 1925, *Limnitis populi* L. (Nijmeegsche Kapel) — Natuurhist. Maandblad 14 : 120.
L e m p k e, B. J., 1950, In Memoriam — Ent. Berichten 15 : 81.
L e m p k e, B. J., 1954, Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (Tweede Supplement) — Tijdschr. v. Ent. 97 : 301-302.
W i s s e l i n g h, T. H. v a n, 1964, Macrolepidoptera in 1963 — Ent. Berichten 24 : 181-183.

4. *Celerio livornica* Esp.